

Studier Kritiker och Notiser.

Literär Tidning.

N° 35.

Lördagen den 30 October

1841.

Historiens Philosophi. Aderton föreläsningar, hållna i Wien, 1828, af *Friedrich von Schlegel*. Öfvers. af *J. C. Flodman*, Comm. i Skönberga. Förre Delen. Stockholm, Hæggström, 1841. VIII o. 296 sid. 8:o. (Priset: 1 R:dr 32 sk. B:ko.)

(Forts. o. slut fr. N:o 34.)

Det anförda torde redan vara mer än tillräckligt upplysande för kannedomen om den allmänna ståndpunkt, inom hvilken den Schlegelska Historiens Philosophi rätteligen är hemmastadd. Att fullfölja granskningen och uppvisa denna grundläggande äfwen i det enskilda, skulle leda till en alltför stor och på visst sätt äfwen öfverflödigt widlyftighet. Schlegel utgår ifrån och fasthåller alltigenom en föreställning, som han har gemensam med Görres och andra Katholska (synnerhet moderna Franska) skriftställare. Uti den Katholska Religionens intresse och för att vindicera åt densamma äfwen i anseende till *Existensen* allmänhet och ursprunglighet, blir det hos menniskan såsom Ande, såsom "Guds beläte," visserligen ursprungligt nedlagda Förnuftet föreställt såsom ett förhandwarande tillstånd, under hvilket inför den i Ethiskt hänseende fullkomliga människans *Aftädning* äfwen Naturen till alla dess hemligheter och lagar legat klar och öppen. Denna ursprungliga kunskapens fullhet, detta "Guds beläte," som gått "förlorat" genom hennes syndaskuld, har hon nu blifwit dömd att genom årtusendens mödosamma arbete söka "återställa," och detta har hon litväl först då mäktat åstadkomma, sedan genom Christi försoningsoffer återlösningen från det onda blifwit fullbordad; — hwarwid man litväl, bland mycket annat, har swårt att inse, hwarföre icke då med Christendomen omedelbart äfwen denna kunskapens fullhet, den s. k. "Urwisheten," blifwit återställd åt menniskan. Ty alla spår af en sann Guds-

och Naturkunskap, som man finner hos de äldsta folken, äro endast fragmenter af "Urwärldens" wishet, hwilka det lyckats menniskoslägtet att rädda undan den allmänna förstörelsen genom synden. Detta utgör det ena och samma af dessa Katholskt-mystiska författare med olika variationer utförda grundtemat för Werldshistorien. Att Reformationen, betraktad genom detta Katholska synglas, skall wisa sig — icke blott såsom en olycka, utan — rentaf såsom ett djefwulens werk, förstås af sig sjelfst.

Wi wilja emellertid försöka att gifwa en kort öfversigt af arbetet i dess helhet, ehuru endast den "förra delen" deraf hittills utkommit i öfversättning.

Det första, som wid en sådan öfversigt kommer i fråga, är en bestämd *indelning* af det hela. Men af en Historiens Philosophi, hwars "mål" endast är att "historiskt skildra och framställa," icke att hufvudsakligen begripa werldshändelsernas gång, kan man ej skäligen fordra någon begreppsmedel öfvermåttad indelning. Detta arbete sönderfaller, såsom ock på sjelfwa titelbladet angifwes, uti "aderton" särskilda föreläsningar, och den s. k. "vetenskapliga (!) uppgift på innehållet," som meddelas i Företalet (s. V.), uttryckligen "för att lätta öfversigten af det hela," är icke heller grundad på någon bestämd indelning, utan endast ett summariskt sammanställande af de särskilda föreläsningarnes innehåll, efter deras *yttre ordningsföljd* på hwarandra. Han synes dock antaga *trene* *afdelningar* af det hela, ehuru han först längre fram (s. 210—12) redogör för detta antagande.

Den första afdelningen eller "de twänne första föreläsningarne" omfatta, tillika med en *indelning* i allmänhet, frågan om människans förhållande till jorden, om menniskoslägtets delning i flera nationer och om dess twäfsaldiga tillstånd i *Urwärlden*." (s. V.) Menniskoslägtet är uti *Urhistorien* utgången från Gud, såsom det första; Naturen måste anses såsom

det andra. Människans vilba **Naturtillstånd** är öfwerallt, hvar det anträffas, att betrakta såsom det **första** inom Historien. Den från Gud utgångna människan egde en omedelbar och åskådande kunskap om Gud uti Naturen och om Naturen uti Gud. Denna Naturuppenbarelse är den första och äldsta, som människan fått i arfwedel med sig på jorden. "Människan war fri skapad; framför henne lågo tvåanne wägar; hon kunde wälja den ena eller andra riktningen, den som förde henne uppåt eller som giff nedåt i djupet, och såmedelst war hos henne gifwen åtminstone möjligheten af tvåanne wiljor." (s. 36) Hade hon förblifwit "trogen det henne af Gud medskapade och föreskrifna **Ordet**," så skulle hon, ehuru äfwen då fri, likasom "de saliga andarne," alltid endast haft en wilja. "Men, sedan **twädrägten** hade inträdt hos människan, gifwas nu i henne tvåanne wiljor, en **gudomlig** och en **naturlig** wilja." (s. 37.) Att omskapa den lägre jordiskt-naturliga wiljan till öfwerensstämmelse med den högre Gudomliga wiljan, blir nu uppgiften för människoslägtets sträfswanden. Derigenom att människan öfwer gaf den Gudomliga ordningens ewiga lag, råkade hon genast under Naturens wälde. "Den närmaste följden af denna inre twädrägts utweckling war det förut ena och eniga människoslägtets **föndring** i en mängd af **Nationer** och den deraf uppkommande, olifheten i **språk**." (s. 38.) Detta första werldshistoriska faktum utgör föremålet för **Urhistorien**. Å ena sidan företer Urwerlden ett slägte af Gud sökande, fredälskande, i en patriarkalisk enfelhet och sed länge lefwande människor: å andra sidan en jättestam af öfwerdådiga och öfwermodiga, förmenta Gudaföner. Kampen mellan dessa twenne, den Gudomliga och Naturliga wiljan representerande **Urfolket**, än det wäsentliga innehållet af hela Urhistorien, ända tilldes att, då urartandet och förwildningen städse tilltaga, den stora förstörelsen, i enlighet med den Gudomliga rättwisn, af ett så helt och hållet urartadt människoslägte inträffar i den allmänna **Floden**. Denna twädrägt och föndring, som ligger uti menfshigheten, ehuru icke såsom ursprunglig, bildar sedan grundlaget för all Historia: **Krig** och **Fred** äro de båda grundelementerna. — Man finner af denna korta öfwerfikt af "**Urhistorien**," som icke är något annat än en på den **Mojaiska** traditionen byggd "**historisk skildring**," att **Schlegel**, såsom en rättrogen medlem af det s. k. moderna "**Urfolket**," som slår omkring sig med sina "**Urheter**," tillegnat sig **Schelling's** för-

utsättning, att **Historien** har börjat med människoslägtets **fullkomligaste** tillstånd; — en åsigt, som på wist sätt öfwer gått till ett **axiom** inom hans skola och medfört en öfwerdrifwen uppskattning af **Orientalismen** och **Traditionen**, sådan wi äfwen finna den i förevarande arbete. Redan i detta antagande af ett **absolut fullkomligt** **Urtillstånd** ligger, såsom förut är anmärkt, den **Schlegelska** ståndpunktens **begrepplöshet**. Ty om det, som utgör människoandens **öfswara**, des bestämme och ändamål, föreställes såsom en des omedelbart förhandwarande **författning**, så kan det icke komma i fråga, att den samma **genom** sin egen werksamhet, d. w. s. på fritt sätt, skulle uppnå detta tillstånd, det är åt människoanden utifrån gifwet eller "medskapadt," och sålunda något helt och hållet **yttre**. Man behöfwer alls icke derföre, att man förnekar detta begrepplösa antagande, lika begrepplöst "föreställa (!) sig de första människornas paradisiska tillstånd blott såsom ett tillstånd af **syssolöshet**" (!), — en "föreställning," uti hvars förkastande ref. fullkomligt instämmer med **Schlegel**. (s. 36.) Lika litet behöfwer man, och derföre hylla den platta **Empirism**, som welat "rentaf naturhistoriskt ställa **människan** bland **aporna**, såsom en **speciel** biart (?) af detta slägte," — en åsigt, hvars berömmwärda bekämpande just föranledde **Schelling** att kasta sig öfwer på den motsatta ytterligheten; och, ehuru ref. icke kan finna något behag, och ännu mindre något motbewis, uti det temligen groforniga skämtet, att "människan då wore egentligen en **liberal apa**," "**konstitutionsficklig**" o. s. w., instämmer han dock med **Schlegel** fullkomligt deri, att "denna **mening** lærer hwarfen **historiskt** eller ens **naturhistoriskt** på något sätt kunna rättfärdigas eller antagas." (s. 30, 31.) Men ref. wägar och använda samma argument mot det **Schelling'ska**, af **Schlegel** m. fl. adopterade, axiomet om det der **absolut fullkomliga Urtillståndet**, och påstår att icke heller detta tillstånd "**historiskt**" (men wäl **mythiskt**), och ännu mindre "**naturhistoriskt**" lærer "på något sätt kunna rättfärdigas eller antagas." Den af **Schlegel** föraktligt kallade "**owillkorliga** (!) och just derföre" (att den är "**owillkorlig**" och "**will** begripa allt," hwilket ej är tillåtet enligt den ofwan anförda "grundregeln") "**hedniska** (!) **Naturphilosophien**," hwilken han orättwist förebrår att ännu hylla den der, att jag så må säga, **Ap-läran**, har i våra dagar ändtligen hunnit lika mycket aflägsna sig från den förra, som

från den sednare af dessa ytterligheter, och låta människans tillwarelse börja lika litet med Apans djuriska råhet, som med Engemens absolut fullkomliga renhet; den låter människan börja sin tillwarelse såsom **Människa, Naturande**, ett till anlaget förnuftigt Naturwäsende, och betraktar henne såsom en länk inom den organiska naturens kedja, i sin utveckling såsom Naturwäsende bunden af des lagar.

"För den nu förestående andra afdelningen i de nästföljande fyra eller fem föredragen är temat den **heliga traditionen**" (för den första afdelningen deremot "war temat: människan och jorden"). "Wår uppgift är således här att närmare bestämma och utweckla den åt hwarje" af forntidens "folk beskärda andelen i den gudomliga (!) sanningen, eller det dem förlånade (!) måttet och arfslotten af den högre kunskapen i samband med den tillblandade menliga (!) wartningen eller förwillelsen;" o. s. w. (s. 71, 72.) Men den följande "historiska skildringen" uppfyller allsida, hwad man till följe af denna "uppgift" för densamma kunde wara berättigad att wänta, emedan lika litet som ett alltmer och mer tilltagande aflägsnande från Urwerldens fullkomlighet uppwisas, lika litet göres och en gradwis fortgång af människans förädling till "återställande af det förlorade gudomliga belåtet" märkbar. Karakteristiken af de särskilda "Folket" är på det hela tagen nog färglös och höjer sig sällan öfwer det **Empiriska**. Skall den åter någon gång försöka att höja sig inom Begreppets område, så förfaller den merendels uti en tom och kal **psychologisk** schematism. Så t. ex., under det han påstår, att uti Urwerlden "de fyra (!) den menliga själen grundförmögenheter, Förstånd och **Wilja**, **Förnuft** och **Phantasi**" (s. 138), ännu osöndradt sammanwerka med hwarandra, tillskrifwer han efter den allmänna splittringen af medwetandets enhet under den första Werldsperioden, **Chineserna Förnuftet** (!), — såsom "det predominerande (!) elementet uti den för dem egna anderigtningen" (s. 141.), **Hinduerna åter Phantasien** (s. 142—43.), **Egyptierna** deremot **Förståndet** (s. 144.), samt **Hebreerna** slutligen **Wiljan** och "en dennas alldeles fast bestämde rigtning," såsom "det framstjutande Charaktersdraget i deras andeliga tendens." (s. 145.) Denna sin **psychologiska** uppfattning af det **Judiska Folkets** nationalitet anser han rättfärdigad derigenom, att han påstår det wara "**philosophiskt** (!) riktigt eller en, om man will, på **psychologiska** (!) grunder sködd san-

ning," att i första rummet "**Wiljan** är hos människan **Kunskapsorganet** (!) för de gudomliga tingem" (s. 149.): och då "i de andra folkens äldsta urkunder och heliga böcker . . . blicken i den egentligen historiska delen är mer rigtad tillbaka på det härliga förslutna" (förmodligen Urtilståndets non plus ultra af fullkomlighet), så blickade **Hebreerna** deremot framåt under längtan efter förlofning och "hela deras tillwarelse war ställd på hoppet, och den högsta medelpunkten (!) af des innersta (!) lif låg i ett **framtidens** aflägsne fjerran (s. 151). Derföre "kan också det **Hebreiska** folket i högre (!) mening kallas ett **prophetiskt** o. s. w. (s. 152). "Till dessa fyra gamla folk . . . kan nu, för att fullända (!) den upplysande (!) och frugtbringande (!) jemförelsen, räknas ännu ett femte, nämligen **Perfernas** folk, som . . . liksom (!) intaga en medelplats (!) dem imellan (s. 153). Huru "den upplysande och fruktbringande jemförelsen" mellan "de fyra själen grundförmögenheter" och "de fyra Folket" kan "fulländas" derigenom att "ännu ett femte räknas till," må man wäl finna något besynnerligt; men meningen med den der "**medelplatsen**" lärer wäl wara den, att det **Perfiska** Folket skall utgöra en förmedling af de andra fyra Folkens nationaliteter. "Från den andliga synpunkten betraktade, i hänseende till religion och helig tradition, höra **Perferna** helt och hållet inom kretsen af den första werldsperiodens äldsta folk och kunna blott med dessa jemföras;" men å andra sidan bilda de öfvergången från den första till den andra werldsperioden, och intaga den första platsen i denna sednare, så wida de börjat den egentliga werldsöfveringen; hwilken wana (!) sedan från dem öfvergick till **Hebreerna**, och från dessa till **Romarne**," samt alltsedan gått i arf "från slägte till slägte" såsom "en princip af inre förderf och lifsförstörelse" (!), ända till des sista framträdande uti **Napoleons** werldsöfvering. (s. 153). Här ser man åter ett prof af den försinligande **Föreställningens** "wana" att framställa allt under formen af ett Faktum, ett Tillstånd i tiden; sjelfwa "**werldsöfveringswanan**" har sålunda faktiskt framträdt i werlden först hos **Perferna**, och är ingalunda ursprungligen grundad i människonaturen. Dessutom — hwilken stor och högfint (för att icke säga förnuftig!) åsigt af den s. k. "**werldsöfveringswanan**!" Endast idel "**föderf och lifsförstörelse!**" Swart tager det då wägen med **Försynens** ledning af werldshändelserna? Men, så der går det med den blott

"historiska skildringen," då den väl hunnit riktigt friggöra sig från Begreppets och Förnuftets förhålliga öfverwälde! — Perserna intaga således första platsen inom den andra Werldsperioden, "som står öf så mycket närmare och äfwen möter vårt öga (!) mycket mer begriplig (!) kysare och klarare" (s. 157). Det låter godt! Men huru låter detta förena sig med den öfwerdrifna uppskattningen af Orientalismen och den "urgamla heliga traditionen?" Det skulle alltså, frängt taget, först nu börja att visa sig Förnuft uti werldshändelserna, eller åtminstone i en högre grad, än under den första Werldsperioden. Till denna andra werldsperiod "räknar" han desutom Grekerna och Romarne, och förklarar uttryckligen, såsom "tydligt och omistänneligt," att "i den andra werldsperioden, lifasom hos hwar och en af de under densamma werldsherrskande nationerna, framträder synbarligen (!) en högre "andelig eller moralisk kraft" (s. 213). Det börjar blifwa allt bättre och bättre med Werldshistoriens förnuftiga utvecklingsgång; men deremot fruktar ref. att Schlegels egen förnuftiga konsekvens börjar gå öfver ända. "En sådan (högre andelig eller moralisk kraft) låg wisserligen redan i den djupa och starka naturkänsla (!), som uttalar sig i den patriarcaliska gudatron" — (denna war således en Naturelreligion! och deri instämmer ref. högeligen med Schlegel, emedan detta just är hwad han vill sätta i stället för den der "ursprungliga Urwissheten," såsom "den äldsta uppenbarelsens Urord," hwilken, efter hwad wi förut funnit, hvarken "historiskt eller ens naturhistoriskt lära kunna rättfärdigas eller antagas," och ännu mindre på förnuftig väg begripas) — "och i de gamla Persernas rent bildade seder (!), och hwartill sedan så lätt kunde sluta sig en ädel entusiasmen af krigisk ära och fosterlands-kärlek. Kraften af uppfinningsrikt genie i wetenskaperna och i det skönas konst skall ingen förneka Grekerna eller deruti lätteligen kunna göra dem företrädet stridigt; lifasom Romarne åter stå framför de andra i charactersstyrka, i wiljans moraliska kraft under den ömsesidiga striden mellan folken och staten" (s. 213). Denna karakteristik, ehuru den i allmänhet är föga djupare än den föregående, eger dock ett afgjordt företräde framför densamma deri, att den icke är insnärdd uti en begrepplös psykologisk schematism. Uti sina Philos. Vorles., insbes. über Philosophie der Sprache (s. 146) will och Schlegel, widhållande sitt förre schema, finna Förståndet öfverwä-

gande hos Grekerna, Wiljan hos Romarne, Phantastien under Medeltiden, samt Förnuftet i den nyare tiden!!!

Ref. will nu i första forthet tillägga något äfwen om den tredje afdelningen, "denna sista (?) del af det hela" (s. 213), hvars "andliga betydelse och särskiljande karakter" består "uti det ljus, som ur den urgamla sannings arfwedel uti den gudomliga uppenbarelsen och ur kärlekens nya kraft uti Trälsarens Religion under tidernas lopp allmera klart och starkt har framträdt, och slutligen (!) skall christligt gestalta och pånyttföda icke blott staten och Wetenskapen, utan äfwen lifwet i dess helhet" (Philos. d. Geschichte, II. s. 5). Början af den uppvaknande werldsliga friheten och kampen mot Hierarchien betraktar Schlegel såsom wändpunkten från det goda till det onda, såsom fröet till den söndring och tvådrägt inom Christenheten, som sönderstet allt och satte det i en fiendlig ställning till hwartannat. (Ibid. s. 122, 148—50) Hwarje utvecklingssteg under den sednare Medeltiden, t. ex. Scholastikens utbildning till wetenskap, betraktas såsom ett steg bakåt; men de sednare Munkordenarne, isynnerhet Jesuiterorden, betraktas såsom ett wälgörande läkemedel mot det inbrytande förderfwet. (Ibid. s. 162—63; 174, 209—10.) Den stora och förskräckliga katastrof, till hwilken menfligheten slutligen måste komma, för att kunna bestå i den första kamp med den anti-christliga principen, såsom det ondas fulländade herrawälde öfver werlden, skall wara — Reformationen: det fullkomliga lösstlandet från den historiska Traditionen, hwari isynnerhet det felaktiga och förderfliga i hela denna riktning framträdde i dagen. (Ibid. s. 176, 180, 186, 198, 202—4.) Såsom Historiens utgång, den der "sista fulländningen" och "christliga pånyttfödelsern," förutsäger Schlegel, att uti den slutliga återgången till den Katholska medelpunkten det allmänna erkännandet af den ewiga sanningen skall befinnas bestå. (Ibid. s. 208.) Schlegel önskar ingenting heldre, än att uti Protestantismen, såsom hvars sednaste och farligaste foster han betraktar Franska Revolution (Ibid. s. 251), kunna tillintetgöra Tankefrihetens princip, för att sedan med allsköns ro kunna försänka sig i den lugna åfsädningen af en blott på yttre sätt gifwen sannings objektivitet. Såsom momenter af en redan börjad "werfligt gudomlig, icke menflig (!) reformation af denna anti-christliga statsande," såsom det heter, uppställer han jemte den Franska Restaurationen

tion afwen Jesuiterordens återställande. Jochmed det fullkomliga inträdet af denna "gudomliga" (!) Reformation, menar han, skall den föregående "menstliga" redan af sig sjelf försvinna. (Ibid. 274, 286; 259, 276, 306.) Schlegel yttrar slutligen: "Under de sednaste århundradena (!), der tvådräkten segrar öfwer kärleken, återstår för oss såsom den sista (!) ledtråden uti Historiens labyrinth (!) endast "die historische Hoffnung." (Ibid. s. 324.) — Man ser häraf rätt tydligt, huru litet inflytande Förnustet och Begreppet utöfwat på denna "historiska skildring," då Schlegel kan söka den der "sista fulländningen" uti en återgång till det tolfte (!) århundradets ställningar och förhållanden; då han kan anse snart sagdt hela den nyare Historien — lifasom en modern Historiker ansåg tiden efter 1789, med hwilket år han wille affluta Historien — wara idel förwirring, en "Labyrinth," ur hwilken man endast genom "den historiska förhoppningen" om Katholicismens slutliga herrawälde öfwer werlden kan leta sig ut.

Ref. wägar till slut på fullt allwar påstå, att den Schlegel'ska Historiens Philosophi, sådan densamma genom ofwanstående korta öfversigt wisat sig till sin inre bestaffenhet, sin grundåsiqt, är en verklig "Historiens Labyrinth," i hvars irrgångar man kan se och beskåda en den Gudomliga Försynens blindbockslek med Folkens och Tidewarfwens Andar. Fasthåller man deremot Begreppets "ledtråd," så antager Werldshistorien med sina Perioder icke utseende af en "Labyrinth" med sina dunkla irrgångar, utan fastheldre wisar den sig såsom en klar spegel, hwari Werldandens utvecklingsgång genom Tidewarfwen åter speglas. Medgifwas bör wisseligen, att Schlegel sjelf och talar om "en progression i menstlighetens utveckling," och "såsom obetwisade (?) historiska grundwalar för densamma" uppställer dessa "tre werldshistoriska data eller culturfacta" (!): 1) "tillwaron af en ursprunglig uppenbarelse" i Urwerlden: 2) "Christendomens utbredande, såsom början och kraften till ett nytt lif i den moraliska werlden!" 3) "den närwarande Europeiska andebildningens företråde, genom hwilket denna werldsdel lysar (!) framför de andra och i mångt hänseende framför det förslutnas flesta perioder" (således icke framför alla! — förmodligen en inskränkning till förmån för den der Urwerldens non-plus-ultra-Wisheit), — afwensom han i enlighet härmed antager såsom "den trefaldiga gudomliga (!) principen eller den inre (!) indelningsgrunden för Hi-

storien Philosophi: Ordet, Kraften och Ljuset" (s. 212), hwarpå des "trene afdelningar" grunda sig (!!!); men det är ingalunda tillräckligt att endast tala om en "progression" i Werldshändelsernas utvecklingsgång, utan man måste afwen uppvisa densamma, sådan den uti Werldshistorien förefinnes. Det är just detta uppwisande af Werldshistorien förnuftiga utvecklingsgång, af "en progression i menstlighetens utveckling," som ref. helt och hållet saknar uti Schlegel's "historiska skildring. Will man med Schlegel falla den åsiqt, som fasthåller begreppet om en menstlighetens Perfektibilitet såsom den enda förnuftiga "ledtråden" wid uppfattningen af werldshändelsernas gång, "den liberala (!) åsigten af Werldshistorien" (s. 204), så tillstår ref. att han af själ och hjerta hyllade en så förnuftigt-liberal åsiqt, och att han icke kan finna annat än att på den motsatta, af Schlegel i förrewarande arbete genomförda, åsigten med full rättwisa kan tillämpas hwad Hegel yttrar i sin Philosophie des Rechts (s. 343): "För dem, som fasthålla begreppet om en Menstkoslägtets Perfektibilitet, är Anden ett tomt ord och Historien ett marionettspel af tillfälliga så kallade endast menstliga sträfswanden och lidelser. Om de derwid med uttrycken om en Försyn och en Försynens Plan afwen uttala sin tro på en högre ledning af werldshändelserna, så är och förblir dock allt detta endast tomma Föreställningar, emedan de afwen derjemte uttryckligen förklara att Försynens Plan är något för dem okämbart och obegripligt."

F. G. A.

Nytt angående Afilas-litteraturen.

Sedan författaren af denna uppsats för något mer än fyra år tillbaka meddelat en öfversigt af hwad dittills för den gothiska bibelöfversättningen och des författarens historia blifwit utträttadt (Theologiskt Quartalskrift 1837, s. 235 ff.), har något nytt i ämnet tillkommit, hwilket här må berättas. Det har ej mindre ett allmänt literaturhistoriskt än ett särskilt theologiskt interesse.

För ett par år sedan wistades i Paris ett par utmärkta tyska lärde, en Herr Knust, sjskelsatt med kyrkhistoriska forskningar, och Doctor Georg Waitz, en af de werksamaste medlemmarne af det sällskap, som uppsöker och utgifwer de gamla källorna till Tysklands historia (Monumenta Germaniæ historica). Det

var i detta sällskaps ärender som Waitz uppehöll sig i Paris. Han har både förut och sedermera gjort sig känd genom utmärkta historiska arbeten. I det stora Pariserbibliotheket fann Knust en urgammal pergamentscoder, som han såg innehålla stycken af Hilarius och Ambrosius, samt aeterna för kyrkomötet i Aquileja (år 381), och desutom anteckningar i brädden, hwilkas innehåll dock Knust icke hann utreda, emedan hans forskningar kallade honom från Paris till Spanien. Waitz öfvertog således undersökningen, men kunde derpå blott använda en ringa tid, emedan också han med det första måste lemna Paris. Hwad han funnit har han meddelat i en skrift, som blifwit utgifwen i nämnda sällskaps namn, och som har ett ganska stort intresse. Dess titel är: Ueber das Leben und die Lehre des Ulfilas. Bruchstücke eines ungedruckten Werkes aus dem Ende des 4. Jahrhunderts. Hannover 1840. Då Ulfilas-litteraturen nästan alltjemt rönt deltagande i Sverige (wi erindra blott om de tre berömda männens Stjernhjelm, E. Benzellii och Jhres tillgöranden), bör icke denna wigtiga, ehuru till omfånget föga betydliga skrift der blifwa förbisedd.

Den omnämnda codex innehåller 331 folier; att flera blifwit förstörda är uppenbart af signaturerna. Skriften är en urgammal uncial. Randanteckningarne börja på 276:te och gå till 289:de folium, hwarester de åter widtaga på 314:de och gå till 327:de folium. Skriften är en mycket gammal och swåräst cursiv. Åtskilliga rader i öfre och nedre kanten hafwa blifwit bortskurde, liksom åtskilliga bokstäfwer i sidkanten gått förlorade. Efter användandet af mycken möda har det lyckats Dr. Waitz att någorlunda tillförlitligt läsa åtminstone största delen af denna skrift. Den har uppenbarligen afseende på de i den egentliga codex innehållna Aquileia-mötets handlingar. Som bekant är hölls detta möte för att tillintetgöra den ännu icke fullkomligt utrotade arianismen. Twenne arianska biskopar, Palladius och Secundianus, fingo der uppträda och disputera med Ambrosius och några andra lärare af den allmänna kyrkan. Att de arianska biskoparne icke kunde hålla stånd mot de talrika orthodoxerna, förstås af sig sjelf: de blefwo förmilgen afsatte från sina kyrkoembeten. Det märkwärdiga i randanteckningarne är att de polemiserade mot den orthodoxa läran och taga arianismen i försvar. I synnerhet Palladii ord framhållas och ställas i det rätta ljuset mot orthodoxernas argumenter. Det är tydligt, att randanteckningarnes författare tyckt de egentliga

concilii-aeterna wara affattade till förfång för de arianska lärarne, och sålunda känd sig förpligtad att försvara dessa. Han hyllar derwid den stränga, rena arianismen, och är en lika så beständ motståndare till homoufianerna som till homousianerna. Hwem denne författare varit upptäckes af några ord icke långt från anteckningarnes begynnelse. Sedan en passus af Ambrosius blifwit anförd, heter det: Maximinus episcopus disserens d(icit). Det är af dessa ord mer än sannolikt, att en biskop Maximinus författat anteckningarne. Denne är för öfrigt obekant. Endast så mycket synes af hans skrift, att han varit samtida med tilldragelserna och sålunda äfwen samtida med Ambrosius (i slutet af 4:de sekel). I sin skrift intager denne Maximinus ett par fremmande urkunder. Bland dem är i synnerhet en, hwilken uppenbarligen handlar om Gothernas biskop Ulfilas och hans förtjenster mot sin kyrka, af märkwärdighet. Huru den sammanhänger med Maximini skrift är icke klart: stället der den ena upptages i den andra är skadadt. Det synes dock som hade Maximinus i sitt försvar för arianismen welat söka hjälp i hwad som om Gothernas biskop Ulfilas war anfördt i ett bref af en biskop Aurentius, och derföre intagit detta. Brefs wet synes wara stäldt till ett kyrkomöte. Aurentius lefde som biskop i Dorostorus (nu Silistria) och war ett hufwud för arianerna. Hans bref innehåller åtskilligt om Ulfilas, huru han till en början war lector hos Gotherna, sedermera blef deras biskop, som sådan lefde 7 år ibland dem, derpå begaf sig för hotande favor, dem han en tid manligt bekämpat, inom grekiska kejsaredömetets område, der uppehöll sig 33 år, och slutligen sysselfatt med förswaret för sin (arianska) tro affonnade i Constantinopel och blef med mycken heder begrafwen. Han efterlemnade ett testamente, i hwilket hufwudpunkterna af hans tro äro upptagne. Äfwen detta låter Maximinus ingå i sin skrift. För öfrigt innehåller Aurentii bref åtskilligt om Ulfilas's bekantskap med grekiskt, latinskt och gothiskt språk och framför allt mycket om Ulfilas dogmer, hwilka Maximinus anförer såsom alldeles desamma som hans egna, och i hwilka således randanteckningarnes författare erkänner den gudomliga sanningen.

Wore det hittills antydda den enda frukten af den waitziska undersökningen, så hade denna redan derigenom ett icke ringa värde. I detta gifwas nemligen för det första goda underrättelser om Ulfilas person och lefwerne, genom hwilka war kunskap i detta

hänseende dels befästas och dels ökas. Vi kunna kalla underrättelserna goda, emedan de härröra från tvenne författare, hvilka med Ulfilas varit samtida, hvilka noga känt honom, hvilka, liksom han, deltagit i tilldragelserna, och hvilka äntligen tillhört samma kyrkoparti som han. De äro således åtminstone fria från ira, och kunna, jemförda med motpartiets, hvilka icke kunna mistänkas för studium, utgöra grunden för ett riktigt omdöme om mannen. Hvad deras innehåll beträffar, så öka de i åtskilliga punkter den kunskap, som andra gamla kyrkolärare meddela om Ulfilas. Med mycken skicklighet utreder Waitz dessa punkter (för att göra bedömandet så mycket lättare, meddelar han i ett bihang de viktigaste ställen af de gamla kyrkohistorikerna — Philostorgius, Socrates, Sozomenus och Theodoretus — hvilka handla om Ulfilas), och just i detta stycke har hans arbete det största intresset. Det upptager, med skarp uppmärksamhet, hvad som kan vara innehållet i det icke rätt utförliga eller innehållsrika brefsuett, och reder frågorna med utmärkt skicklighet. Några stenbara motsägelser mellan de gamla underrättelserna och de i Laurentii bref innehållna utjemnas. Då både Laurentius i sitt bref och Maximinus i sina anmärkningar till conciliaacterna mera afse Ulfilas som en kyrkans och kyrkolärans man än som skriftställare, kan hos dem icke vara fråga om hans bibelöfversättning eller hans öfriga samsättning med gothiskt språk. Waitz antyder dock, huru det af andra lärda berättade kan vara att rätteligen förstå, och huru det kan sammanpassas med den nu erhållna kunskapen. Det står rätt väl till sammans med denna.

Det andra som syndet och dess bearbetning skänker oss, är en något tillförlitligare kännedom om arianismen. I detta hänseende lemnar den waitziska skriften tillfälle till en god efterförord. Waitz arbetade blott som historiker, icke som theolog. Af honom är således ingen utveckling i det ifrågavarande hänseendet att fordra. Han gifwer deremot anledning att hoppas en sådan af Knust. Det af Waitz gifna visar, hur intressant en sådan kan blifwa. Som bekant är får man sällan höra de gamla heterodoxa kyrkopartierna tala med egna tungor. Deras meningar utgas wanligen af de orthodoxa motståndarne. Sådant är också förhållandet med de arianska meningarne. De äro för oss bekanta genom orthodoxer. Här tala åter arianer sjelfwe, åtminstone talar en sådan, och en sträng och absolut, en som orthodoxien icke förmått till nå-

gra jemfningar. Huru mycken upplysning ett sådant tal innehåller visar redan det som Waitz anfört af Maximini anteckningar. Upplysningen skall säkert blifwa större, om dessa i sin fullständighet bekantgöras.

Men ännu af en tredje hittills icke omnämnd anledning har syndet märkvärdighet. Waitz gör det mycket sannolikt, att randanteckningarne i Pariserhandskriften äro Maximini autograph. Den codex, i hvilken de äro gjorda, har den ålder, att den af en literatör i 4:de sekleet funnat begagnas. Af palaeographiska skäl visas, att skriften i hufvudtexten är liktidig med Ambrosius, Hilarius och Aquilejamötet. Och föga yngre är skriften i randanteckningarne. Dessurså kunna mycket lätt tillhöra slutet af 4:de sekleet. Anteckningarne äro mycket tydligt riktade mot Aquilejamötets acter. Deras inskrifvande i en codex, som just innehöll dessa acter, kan mycket sannolikt tillräknas författaren än en afskrifvare i allmänhet. En sådan afskrifvare hade också sannolikt heldre inskrifvit den på ett enda ställe i codex än, såsom det här skett, på tvenne. Dessutom förekomma i anteckningarne correcturer, som snarare härröra från en med frihet arbetande författare än en på ett visst original uppmärksam afskrifvare. Detta argument, som naturligtvis är det starkaste, utföres af Waitz med mycken skarpsinnighet. Äntligen visas — och derigenom blifwer gifningen nästan fullkomlig visshet — att anteckningarne åberopa sjelfwa den codex, i hvilken de äro inskrifna (*reliqua, quæ si quis vult legere, legat intus in plenario et in hoc ipso corpore et inveniet etc.*). En annan scribent än den, som skref *in ipso corpore* (actorum), kunde icke så uttrycka sig. För att äfwen belägga sin mening med en yttre auctoritet anför Waitz, att archivrådet Pertz helt och hållet gifwer honom rätt — en auctoritet, hvars betydelse i palaeographiska frågor det lärda publicum willigt erkänner. Vi behöfwa icke utvisa det intressanta deri att hafwa skrifter af Ambrosius och Hilarius i en codex från deras egna tider, och att i denna codex hafwa autographa anteckningar af en ariansk biskop, som mot den orthodoxa kyrkan försvarar sitt partis läromeningar.

Ref. begagnar detta tillfälle för att nämna, att till de fyra fragmenter af den gothiska bibelöfversättningen, som grefwe Castiglione utgifvit (omtalade i ref:s äldre uppsats i detta ämne, Theol. Quartalstr. 1837, s. 252), för icke så lång tid sedan ett femte kommit, under titel: *Gothicæ versionis e-*

pistolarum D. Pauli ad Thessalonicenses secundæ, ad Timotheum, Titum, Philemonem quæ supersunt ex Ambrosiana bibliotheca edidit C. O. Castilionæus. Mediolani 1839. Det är intressant att se, huru allt flere och flere stycken af denna märkvardiga öfversättning frälsas undan det mörker, som hållit på att fördölja densamma. Blott för det att dessa stycken skola kunna fullständigt blifwa samlade i den nya wadra upplaga, som Gabelentz och Löbe påbörjat, får man åtnöja sig, att detta arbete ännu befinner sig i samma ofulländade stic, som det för fem år sedan ägde. (Se Theol. Quart. skr. I. c. s. 253). Ännu kan icke första delen deraf inbindas.

Sedan det föregående är skrifwet, läser ref. följande i ett tyfvt blad: Prof. Masmann i München utgifwer under titel Gotthica minora alla de frödda nyare och äldre, äfka och wälta lemmingarne af gothiskt språk, så wäl från Krimm och Constantinopel, som från Syd-Frankrike och andra orter. Af dessa lemmingar förtjena i synnerhet de busbekifsta underrättelserna och anmärkningarne af Smaragdus uppmärksamhet. Masmann nämner, att man har goda förhoppningar att finna flera hittills okända fragmenter af Wifilas bibelöfversättning.

H. R.

Den nya filosofiska skolans moral.

Någon gång höres det ordet, att den ny-hegelska skolan så mycket mindre är farlig för christendom, som den aktar och förfäktar christendomens moral, och således äfwen, men på bättre grunder än christendomen sjelf, är ett wärn för christlig dygd och fullkomlighet. Wi hafwa ett wackert prof på denna den nya lärans christliga beskaffenhet.

För någon tid sedan fann man i skogen wid Erlangen liket af en student wid namn Kubner. Ett djupt sår af en treäggad wärja bewisade, att den unge mannen fallit i en duell. Wid begrafningen höll på anmodan af den academiska senaten i Erlangen theol. professoren Dr. Harleß ett tal, hwilket sedermera blifwit tryckt. Det recenseras af en anonym i Deutsche Jahrbücher för d. 30 Sept. d. å. Att dömma af recensionen innehåller det mångt hjertgripande ord till warning och bestraffning mot det wilda och ochristliga sinne, som fört ynglingen i döden. Men dylik warning och bestraffning behagar icke recensenten. Då talaren har sagt, att man wid detta dödsfall icke kan trösta sig deraf, att den bortgångne följt den All-

godes wälbehåg, att han i ordets egentliga mening dött, men att han blifwit mördad, så behaga dessa ord icke recensenten. Då talaren warnar mot dueller, will recensenten wäl icke egentligen förswara dessa, men säger talaren handla "såsom hade han oförståndiga barn framför sig, för hwilka man med godt mod kan uppställa haltlösa påståenden såsom reglor, i affeende på hwilka man icke behöfwer frukta, att de af första försöket till sjelfständig estertanka skola omfullstötas. Dueller, som anses icke blott för medel att rädda personlig ära, utan och för sätt att ådagalägga personligt mod, äro i sanning icke fega ärelösa handlingar, då såsom bekant är, fega menniskor icke sätta sitt lif på spel och hela folkslag ännu i dag offentligent nyttja dueller som medel att skydda en förnärad ära." Då talaren särskilt såsom en barbarisk feghet framställer den omständigheten, att liket blifwit utan aktning och wård gifwet till pris åt hwarje förnärmelse, och anmärker att hwad som med yttersta fruktan måste fördöljas, omöjligt kan vara en gerning af mod, swarar recensenten, att barbarisk feghet blott då varit för handen, om man låtit den särade quarligga, innan man varit fullt förwissad om hans död, men att, då säret i detta hänseende utestängde allt twiswel, man och i detta hänseende war utan all förebräelse. Af gerningsmannen kunde ingen fordra, att han frivilligt skulle lemna sig i rättwisans händer, "för att kanske tillbringa sin halfwa lifstid i fängelse." Då talaren söker grunden till duellers bibehållande, icke i mod, utan "i en feghet, som styr all sjelfförakelse och mera älskar den för godt pris wanna hedern af wäldsamhet, än en själsadel, som är mycket swårare att förswara," så låter rec. ord falla om en sjelfförakelse, "som ända till ömklighet (Erbarmlichkeit) kan förlama både enskilda och hela folkslag." Då talaren jemför duellanter — i synnerhet sådana, som låta de fallne quarligga oomwärdade, och aldrinåt framställa sig sjelfwe som gerningsmän — med strätrofware och lönnmördare, så finner rec. denna jemförelse "mehr als anstößig," han finner den "empörend." Mördaren sjelf, ännu icke hunnen till någon besinning öfwer sin gerning, skulle knapt annorledes kunna hafwa recenserat listalet öfwer den mördade. Är detta den nya lärans moral, så kunna wi wäl äfwen i affeende derpå hafwa rätt att säga denna lärans anhängare "sätta dolken på christendomens hjerta."

H. R.

N:r 36 af denna tidning utgifwes Lördagen den 6 Nov.

Lund, tryckt uti Berlingska Boktryckeriet, 1841.

